

PINNGORTITALERIFFIK

GREENLAND INSTITUTE OF NATURAL RESOURCES
GRØNLANDS NATURINSTITUT

P.O.BOX 570
DK-3900 NUUK
GREENLAND

PHONE (+299) 36 12 00
FAX (+299) 36 12 12
WEB WWW.NATUR.GL

22. marsi 2013

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik

APNN 1feb 2013 –**Kangerlussuaq pillugu Aqutsinermik pilersaarut 2010-mut tunngatillugu saaffiginnissut**

Tassunga tunngatillugu Aqutsinermut pilersaarummi anguniakkat Kangerlussuup avannaani angallassissutinik tamanik angallavigineqarsinnaajunnaarsinneqarnissaa aamma nunarsuarmi kingornussaqarfiumik misileraalluni takornariartitsinissamik pilersaarummut (*Kangerlussuup avannaani*) tunngatillugu Naalakkersuisoqarfimmit Pinngortitaleriffimmit nalilersuisoqarnissaa kissaatigineqarpoq. Tamanna tuttukillisaanissamik siunertarinqartumut tulluuppa?

Uunga tungasoq: Kangerlussuup avannaani tuttukillisaanissamik siunertaqarnermi Aqutsinermik pilersaarut tulluuppa?

Tuttoqassusia pillugu nassuitsumik siumungaaq akissutaasinnaasumik akissuteqarnissamut Pinngortitaleriffimmi paasissutissanik tunngavissaqartoqanngilaq. Kangerlussuup avanna pillugu aqutsinissamik pilersaarut Kangerlussuup mittarfiata avannaani inuit assigiinngitsunik suliaqarnerulernerannik kinguneqartunik arlalinnik siunnersuutitaqarpoq. Naatsorsuutigineqarsinnaavoq Kangerlussuup avannaatungaa inunnit angallaffiunerulissappat tamanna tamaani tuttuissannerulersinnaanerani kinguneqartitsisinnaassasoq.

Tunuliaqutaasut – Kangerlussuaq pillugu Aqutsinermik pilersaarut 2010 naapertorlugu Kangerlussuaq takornarianit 30.000-it missaanniittunit ukiumut tikinneqartarpoq. Takornariat tamakku Sermersuaq, umimmannik tutunillu takuniaanerit, pisuttuarnerit, aalisariarnerit aamma qimussernerit qamuterallannerilluunniit soqutigineruaat. Takornariartitsisarnerup saniatigut inunnik nunatsinni najugaqartunik piniariartitsisoqartarlunilu pinialutsitsisoqartarpoq aamma tikeraat tammajuitsussarsiniartinneqartarput. Kangerlussuup avannaanut tunngatillugu nunap ilaa nunarsuarmi kingornussassatut eqqarsaatersuutigineqartoq oqaatigineqarsinnaavoq (Sisimiuniit Sermersuarmi sumiiffik 660-imut) aamma tamatuma saniatigut Aasivissuit Tasiata eqqaani pisuttuarlutik takornariat amerlisinniarlugit aqqusiortoqartoqarnissaa illuaqqiortoqarnissaalu Qeqqata Kommunanit kissaatigineqarmat.

APNN-imit qinnuteqaammi Kangerlussuup avannaanut tunngasumi angallassissutinik motoorilinnik maannakkut angallannerup killilersorneqarnissaa aqunneqarnissaalu kissaatigineqarpoq. Tamanna angallassissutinik tamanik angallannerup inerteqqutigineqalerneratigut pissasoq eqqarsaatigineqarpoq. Tamatumunnga illua' tungiliisutut Kangerlussuaq pillugu Aqutsinermik pilersaarummi 2010-mi siunnersuutinik Kangerlussuup avannaani inuit nalinginnaasunik suliaqarnerisa aamma angallassissutinik motoorilinnik angallannermik annikillissutaqataasinnaasunik ilaatigut imatut ittunik siunnersuuteqartoqarpoq:

- Siunissami Kelly Villemii kimmur Sisimiut Sarfannguullu tungaanut pisortat aqqusiniutaat.
- Siunissami Aasivissuit Tasiata tungaanut aqqutissaq aalajangersimasoq, sumiiffik A.
- Siunissami Aasivissuit Tasiata eqqaani takornarianut illuaqqat (illuaraqarfik), sumiiffik A.

Apeqput – Aqutsinissamik pilersaarummi angallassissutinik motoorilinnik angalaqqusaajunnaarnissamik aamma takornariaqarnerulernissaanik siunnersuutit Kangerlussuup avannaani tuttukillisaanissamut tulluuppat?

Apeqputinik akissuteqarnerni tullinnguuttut uku tunngavigineqarput:

- 1) Apeqput Kangerlussuup avannannguani sumiiffimmut tunngassuteqarpoq (Fig. 1).
- 2) Angallassissutinik motoorilinnik angalaneq tamarmi unitsinneqassaaq (pisortat aqqusiniutigeriigaasigut aamma aqqutissiaatigeriigaasigut pilersaarutigineqartutigullu angallannerit eqqaassanngikkaanni).
- 3) Piniariaasitoqqat akuerineqassasut.
- 4) Pisullutik takornariartartut amerlissasut.

Figur 1. APNN-imit apeqputinik akisinermi Kangerlussuup avannaani tungujortumik ilisarnaateqartoq kisimi tunngavigineqarpoq. Sermersuup tungaanut aqqusineq aappaluttumik ilisarnaateqarpoq.

Immikkoortoq 2) aamma 3-mut tunngatillugu): Kangerlussuup avannaani (aqqusiniusussatut/aqqusiassatut pilersaarutigineqartut akuerineqarsimasullu avataasigut) angallassissutinik motoorilinnik angalasarnerit timmisartortarnerillu tamarmik unitsinneqarnerat qangaaniilli piniariaasitoqqanut iluaqutaassagunarpog. Naak angallassissutinik motoorilinnik angallanneq inerteqqutaagaluartog aamma qangaaniilli piniariaatsit taamaallaat atorneqaraluartut sumiiffimmi uumasut pisarineqartartut amerlisinnaapput, tassami pisortat aqqusiniutaasigut aqqutissialiaataasigullu ingerlasinnaaneq pitsanngoriartussaammat aamma illuaraqarfeqarmat, taamaalilluni unnuinissamut periarfissaqalerluni. Taamaalilluni Aqutsinermik pilersaarut Kangerlussuup avannaani tuttukillisaanermut (piniarnerulernikkut) tulluupog.

Immikkoortoq 4-mut tunngatillugu): Inuit suliaat amerligaanni, aamma pisummik takornariartitsisarnerit, tuttu Kangerlussuup avannaanik atuinerat annikillisinneqarsinnaavoq, tassami tuttu akornusersuinit nujuttarmata. Tuttu sumiiffinnut akornusersuiffiunnginnerusunut nuussinnaammata imaanngilaq tuttu tamarmiusut ikilissasut. Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu tuttu sumiiffimmit nujutsinneqarsinnaapput. Taamaalilluni Kangerlussuup avannaani tuttu ikilisinneqarnissaat Aqutsinissamik pilersaarummut tulluuttoq oqartoqarsinnaavoq.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Christine Cuyler, D.Sc.
Ilisimatusartoq

Paasissutissat amerlanerusut

Nunap immikkoortuani Avannaani, Kangerlussuaq-Sisimiut, tuttu amerlassusiat

Nunap immikkoortuani Avannaani, Kangerlussuaq-Sisimiut-ni, (KS) tamarmi tuttu ikilisarneqarnissaat (Kangerlussuup eqqaannaaniunngitsoq) 2000-imili aqutsinermik pilersaarutaasimavoq. Taamaaliortoqarpoq tuttu naammattumik nerisassaqaarnissaat eqqarsaatigalugu piujuartitsinermik tunngaveqartumik amerlassuseqaarnissaat qulakkeerniarlugu. Nunap immikkoortuani Avannaani tuttu amerlavallaarnerat ukioq 2000-imi uppernarsineqaaqarpoq, ingammik nunap timaani (assersuutigalugu Kangerlussuup avannaani). Taamatut tuttu ikilisaaniarneq qanoq iluaqutaatigisimanersoq Pinngortitaleriffimmi erseqqissumik akinissaanut paasissutissanik tunngavissaqartoqanngilaq. 2005-imi aamma 2010-mi tuttu kisitsisoqarmat tuttu amerlassusiat allannguuteqarsimanngitsut paasitsaanneqarpoq. Taamaattorli KS-imi aamma Kitaani tuttoqarfimmi allani tuttu kingullermik 2010-mi kisitsineq KS-imi tuttu ikilisisimanissaannik ilimatsaassinissamut tunngavissaqartitsilerpoq. Kisianni KS-mi tuttu ikilisisimannaaneranut erseqqissunik uppernarsaatissaqartoqanngitsoq Pinngortitaleriffimmi erseqqissaatigineqassaaq. Aappaattut 2016-imi tuttu kisitsisoqaarnissaa pilersaarutigineqartoq oqaatigineqarsinnaavoq.

Toqqaannangikkaluartumik paasissutissat ataani allassimasut tunngavigalugit KS-imi 2010-miillit tuttu ikilissutigisimasinnaasaat Pinngortitaleriffimmi makkuusorineqarput:

- 1) Kinguaariit takkussuuttut nutaat ikittuinnaasimapput. Assersuutigalugu 2009-mi marsimi kulavaat affaannaat naartusimapput. Tassunga sanilliullugu kulavaat nalinginnaasumik 70-90 procentit naartusaraluarput. 2005-imi aamma 2010-mi tuttu kisitsinerit takutippaat tuttu aqqat takkussuuttut (qulinik qaammatillit) tuttoqaannarnissaanut killissarititaasup attatiinnarneqarnissaanut killissarititaasooq inoraat.
- 2) 2009-mi marsimi KS-imi tuttu qasujaassusiat misissorneqarpoq. Kulavaat misissuiffigineqartut agguaqatigiissillugu arfineq-marlunnik ukiuliupput. Kulavaat nalinginnaasumik qulinik-aqqaneq-marlunnik ukioqarlutik toqusarput. Maannakkut ukiut sisamat qaangiummata (2013-imi marsimi) tuttoqatigiit ilarpassui pissusissamisoortumik toqorarsimanissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq.
- 3) KS-imi tuttu tarineqartartut ilimagisamit amerlanerusimasinnaapput.

Taamaalillutik KS-imi tuttoqatigiikkuutaat (Kangerlussuup avannaaniittut ilanngullugit) 2013-imi upernaakkut ikilisisimasinnaapput. Kisiannili maannakkut toqqaannangikkaluartumik paasissutissat tunngavigineqartut aallaavigalugit ikileriaataasinnaasut kisinneqarsinnaanngillat.

Kangerlussuup avannaani tuttu ukiuunerani neriniartarfii piaqqisarfiilu

Kangerlussuup avannaani Isunngua aamma Isortup kujataani kuup eqqaa ukiuunerani tuttu pingaaruteqarsimavoq. 2000-imi, 2005-imi aamma 2010-mi tuttu kisitsinermi tuttu km²-imi sisamaniit qulingiluanut amerlassuseqartut paasineqarpoq (Cuyler *et al.* 2002, 2005, 2011).

Kangerlussuup avannaani Isunngua aamma Isortup kujataani kuup eqqaa tuttu piaqqiorfigisaraat ilisimaneqarpoq. 1970-kkunni aamma 1980-kkunni sumiiffik tuttu piaqqiffigisartagaattut pingaarutilittut ilisimaneqarpoq (Strandgård *et al.* 1983, Thing 1984, Thing & Falk 1990). 1997-imi suli taamaappoq (Aastrup 2004) aamma 1999 tikillugu (Cuyler & Linnell 2004). 2000-imi aasakkut Sermersuup tungaanut aqquserniorniarpoq. Aqquserniornierup kingorna Isunnguani tuttu piaqqisarfianni allanngortoqarsimasinnaanera pillugu Pinngortitaleriffimmi paasissutissanik peqartoqanngilaq. Isunnguani piaqqisarfiup kanga' tungaa Sumiiffiup B-p kanga' tungaani Aqutsinermik pilersaaruteqarfiusup iluanippoq (nuna pingasunik teqqulik Sermersuarmit, aqquserniornierup aamma Sumiiffiup B-p tungaanut aqquserniornierup killeqarfianillu pilersinneqarsimasooq).

Isortup kuuata avannaani kangianilu nunat ukiukkut tuttu pingaaruteqarput. 1970-kkunni ulereersoq tuttorpassuit takuneqarput (Strandgård 1980). Isortup kuuata avannaani tuttu imminnut qanissusiat 2000-imi, 2005-imi aamma 2010-mi Isunnguanisulli imminnut qanitsigaat (Cuyler *et al.* 2002, 2005, 2011). Tuttu piaqqisarfiat taanna pillugu

Pinngortitaleriffimmi paasissutissaateqartoqanngilaq, kisiannili nuna taanna tuttunut pingaaruteqartutut naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Saqquummersitat tigulaariffigineqartut innersuunneqartut

- Aastrup, P. (2004) (Akornusersuisoqatillugu tuttu pissusilersuutaat) Rensdyrs adfærd ved forstyrrelser. In: Aastrup P. (ed.) (*Kitaani tuttu, naasut inuillu suliaasa imminnut ataqtigiinnerat*) *Samspillet mellem rensdyr, vegetation og menneskelige aktiviteter i Vestgrønland*. (in Danish) Greenland Institute of Natural Resources. Technical report No. 49.
- Cuyler, C. & Linnell, J.D.C. (2004) (Kitaani tuttu qaammataasanut nassitsissusikkat ukiukku ingerlaariaasii) Årlig vandringsmønster hos satellitmærkede rensdyr i Vestgrønland. In: Aastrup P. (ed.) (*Kitaani tuttu, naasut inuillu suliaasa imminnut ataqtigiinnerat*) *Samspillet mellem rensdyr, vegetation og menneskelige aktiviteter i Vestgrønland*. (in Danish) Greenland Institute of Natural Resources. Technical report No. 49.
- Cuyler C., Rosing M., Egede J., Heinrich R. & Mølgaard H. (2005) Status of two west Greenland caribou populations 2005; 1) Akia-Maniitsoq & 2) Kangerlussuaq-Sisimiut. Greenland Institute of Natural Resources. Technical report No. 61. Part I-II, 64+44 pp.
- Cuyler C., Rosing M., Linnell J.D.C., Loison A., Ingerslev T. & Landa A. (2002) Status of the Kangerlussuaq-Sisimiut caribou population (*Rangifer tarandus groenlandicus*) in 2000, West Greenland. Greenland Institute of Natural Resources. Technical report No. 42. 52 pp.
- Cuyler, C., Rosing, M., Mølgaard, H., Heinrich, R. & Raundrup, K. (2011) *Status of two west Greenland caribou populations 2010; 1) Kangerlussuaq-Sisimiut & 2) Akia-Maniitsoq*. Greenland Institute of Natural Resources. Technical Report No. 78.
- Strandgaard, H. (1980) (*Kitaani tuttunik misissuineq*) *Undersøgelser over Vestgrønlands rensdyr*. (Atuagassiami Grønlandimi immikkut naqitaq Nr. 5. Nalunaarutit nr. 167 Vildt biologisk Stationimit, Kalø, DK-8410 Rønde, Denmark) Særtryk af Tidsskriftet Grønland. Nr. 5. Meddelelse nr. 167 fra Vildt biologisk Station, Kalø, DK-8410 Rønde, Denmark.
- Strandgaard, H., Holthe, V., Lassen, P. & Thing, H. (1983) (*Kitaani 1977-82-kimi tuttunik misissuineq*) *Rensdyrundersøgelser i Vestgrønland 1977-82*. Report. Vildt biologisk Station, Kalø, DK-8410 Rønde, Denmark.
- Thing, H. (1984) Feeding ecology of the West Greenland caribou (*Rangifer tarandus groenlandicus*) in the Sisimiut-Kangerlussuaq Region. *Danish Review of Game Biology* **12** (3), 53 pp.
- Thing, H. & Falk, K. (1990). (*Kitaani Nassuttuup aamma Paamiut Sermiata akornanni tuttoqassutsip killiffia marsi-apriili 1990*) *Status over rensdyrbestandene i Vestgrønland mellem Naassuttooq og Paamiut Sermiat marts-april 1990*. Namminersornerullutik Oqartussani Avatangiisinut Pinngortitamullu Aqutsisoqarfimmi teknikkikkut nalunaarussiaq nr. **19**, 1-23.) Grønlands Hjemmestyre Miljø og Naturforvaltning Teknisk rapport nr. **19**, 1-23.